

بسمه تعالی

گزارش بررسی وضعیت معادن آهن و صنعت ذوب آهن در افغانستان

تهیه کننده: حسین روستایی

رایزن بازرگانی سفارت جمهوری اسلامی ایران در افغانستان

(مردادماه ۱۴۰۴)

بسمه تعالی

آهن از جمله فلزات مهمی بوده که نیاز بیشتر مردم بر آن است. معادن آهن در مناطق مختلف افغانستان قرار دارد که از نگاه خلوص و کیفیت متفاوت می باشد، که با توجه به کیفیت خود در جهان جایگاه مهمی را کسب نموده است. با توجه به مطالعات انجام شده در حدود ۷۲ الی ۱۰۰ محل معادن فیرس (معدن آهن) در افغانستان تثبیت شده که ذخایر مجموعی معادن آهن افغانستان بیش ۲/۲ میلیارد تن برآورد شده است. (در حال حاضر با توجه اکتشافات جدید در بخش معادن آهن افغانستان میزان ذخایر آهن افغانستان بیشتر خواهد بود).

معادن آهن افغانستان به طور کلی دارای معیار و خلوص بالا در حدود ۴۷ الی ۶۲ درصد می باشند که از معادن کم مصرف و باکیفیت در آسیا محسوب گردیده و در زمره معادن کم نظیر جهان قرار دارند. از مشهورترین ذخایر آهن افغانستان می توان به معدن حاجی گک، سیاه دره، قلعه اسد و خیش در ولایت بامیان، تل و نقره خانه در ولایت پنجشیر، جبل السراج در ولایت پروان، پلنگ سور و غوریان در ولایت هرات، حاجی علم در ولایت قندهار، سیاه جر و فرماخ در ولایت بدخشان و پغمان در ولایت کابل اشاره نمود.

از جمله معادن آهن، معدن حاجی گک که در ۴۵ کیلومتری جنوب شرق بامیان قرار دارد، معادن غوریان هرات، معدن سیاه دره بدخشان، معدن جبل السراج و چندین معدن دیگری نیز وجود دارد که درصد قابل توجه آهن را به خود اختصاص داده اند.

افغانستان با دارا بودن ذخایر عظیم سنگ آهن، پتانسیل تبدیل شدن به یکی از بازیگران اصلی صنعت فولاد در منطقه را دارد. اما نبود زیرساخت های مناسب، چالش های امنیتی، ثبات سیاسی و اقتصادی و کمبود سرمایه گذاری در بخش معادن، بهره برداری از این منابع را با موانع جدی مواجه نموده است. در این گزارش، به بررسی مهمترین معادن سنگ آهن افغانستان، ظرفیت های بالقوه و چالش های موجود در مسیر توسعه این صنعت پرداخته شده است.

بطور کلی معادن آهن افغانستان، که در مناطق بدخشان، پنجشیر، غوربند، بامیان (حاجیکگ)، بهسود، لعل و سرجنگل، یکاولنگ، غور، کندهار، میمنه، هرات، ارزگان و پکتیا قرار دارند از اهمیت بیشتری برخوردار می باشند.

معادن مهم سنگ آهن افغانستان

معادن آهن حاجی گک بامیان

معادن بزرگ آهن حاجی گک در ارتفاعات کوههای بابا در مجاورت گردنه حاجی گک و در ۱۰۰ کیلومتری شمال غربی کابل و در شرق بامیان واقع شده است. حاجی گک به عنوان یکی از بزرگترین ذخایر شناخته شده سنگ آهن در جنوب آسیا، از اهمیت اقتصادی و استراتژیک قابل توجهی برای افغانستان برخوردار است.

فعالیت‌های توسعه ای در این منطقه نخستین بار در دهه ۱۹۳۰ میلادی آغاز شد. در دهه ۱۹۶۰، گروهی از زمین شناسان اتحاد جماهیر شوروی سابق مطالعات جامع تری را در این منطقه انجام دادند و وجود ذخایر عظیم سنگ آهن را تأیید کردند. بر اساس یافته های این گروه، معدن حاجی گک دارای ذخیره ای بالغ بر ۱/۸ تا ۲ میلیارد تن سنگ آهن با میانگین عیار حدود ۶۲ درصد است. این معدن شامل ۱۶ زون معدنی مجزاء نیز می باشد که برخی از آنها تا ۳ کیلومتر طول و ۱۰۰ متر ضخامت دارند. ویژگی هایی که از نظر حجم و کیفیت، آن را در سطح آسیا به ذخیره ای کم نظیر مبدل می سازد. در چند کیلومتری این معدن ذخیره عظیم آهک (برای گداختن و ذوب آهن) شناسایی شده است.

افزون بر این، در ترکیب معدنی حاجی گک، منابعی از عنصر کمیاب نیوبیوم نیز شناسایی شده است، عنصری راهبردی که در تولید فولادهای مقاوم و پیشرفته کاربرد دارد و ارزش صنعتی و استراتژیک این معدن را دو چندان می نماید.

مقامات هیات حاکمه سرپرستی طالبان با درک اهمیت این پروژه حیاتی و استراتژیک، بهره برداری از معدن حاجیگک را در زمره اولویت های مبرم خود قرار داده و تلاش نموده اند زمینه جذب سرمایه گذاری های داخلی و خارجی را در این پروژه کلیدی فراهم نمایند. در همین راستا، در اردیبهشت ماه سال جاری (۱۴۰۴) شماری از سرمایه گذاران داخلی افغانستان در ملاقات با ملا عبدالغنی برادر، معاون اقتصادی ریاست الوزراء هیات حاکمه سرپرستی طالبان، از برنامه خود برای آغاز سرمایه گذاری در این معدن به ارزش ۶۵۰ میلیون دلار خبر داده اند.

طبق گفته های مسئولان وزارت معادن و پترولیوم این سرمایه گذاری در سه مرحله انجام می شود و سرمایه گذاران با همکاری یک شرکت خارجی، استخراج معدن حاجیگک را آغاز می نمایند. همچنین به گفته دفتر معاونت اقتصادی هیات حاکمه سرپرستی طالبان، کارخانه ذوب آهن مطابق با معیارهای بین المللی نیز در داخل افغانستان ایجاد می گردد. که این کارخانه روزانه ظرفیت پروسس ۹ هزار تن آهن اسفنجی را خواهد داشت و زمینه کار برای ۶ هزار نفر را فراهم خواهد نمود. بر بنیاد ارزیابی های دولت پیشین افغانستان، استخراج این معدن می تواند سالانه تا ۳۰۰ میلیون دلار درآمد برای دولت افغانستان به همراه داشته باشد.

مقامات هیات حاکمه سرپرستی طالبان بعد از به قدرت رسیدن مجدد در افغانستان، به صورت گسترده، به استخراج معادن و منابع طبیعی افغانستان روی آورده و تلاش دارند عواید خود را از این راه تأمین نمایند و تاکنون چندین قرارداد با شرکت های خارجی و داخلی برای استخراج منابع معدنی امضاء نموده اند. در همین حال مخالفان این گروه نگران تاراج منابع طبیعی و معدنی افغانستان بوده و قراردادهای صورت گرفته را غیر قانونی می دانند و بارها از جوامع و محاکم بین المللی درخواست داشته اند تا مانع واگذاری منابع معدنی افغانستان تا زمان بوجود آمدن دولت مشروع در این کشور گردند.

با وجود پتانسیل بالای اقتصادی، توسعه معدن حاجیگک با چالش هایی نظیر موقعیت جغرافیایی کوهستانی، فقدان زیرساخت های مناسب از جمله راه های حمل و نقل و تأمین انرژی رو به رو است. وزارت معادن و پترولیوم هیات حاکمه سرپرستی طالبان تلاش داشته است تا قراردادهایی شفاف تر و کارآمدتر برای استخراج و بهره برداری از معادن تدوین کند، به گونه ای که زمینه مشارکت شرکت های داخلی و خارجی در این پروژه ها را فراهم نماید. علاوه بر آن، بخش دولتی در تلاش بوده تا با احداث جاده ها و مسیرهای ارتباطی منتهی به معدن، دسترسی به این مناطق کوهستانی را تسهیل نماید. طبق برخی گزارشات معدن حاجیگک ۱۲ کیلومتر طول و ۵۵۰ متر عمق دارد.

در مورد عیار و ذخیره این معدن برآوردهای زیر انجام شده است:

- عیار متوسط در منطقه اصلی معدن: ۶۲ الی ۸۳ درصد آهن.

- عیار منطقه غنی شده: ۶۸ الی ۸۹ درصد آهن.

- ذخیره قطعی منطقه اصلی: ۹/۱۱۰ میلیون تن .

- ذخیره کل منطقه اصلی: ۲۰۷۰ میلیون تن.

علاوه بر آهن مقادیر عناصری چون باریم (Ba) منگنز (Mn)، نیکل (Ni)، کوبالتیت (Co) و نقره (Ag) نیز در این معدن به عنوان محصول جنبی قابل توجه می باشد.

درصد عناصر دیگر در این معدن هم بصورت زیر می باشد:

* گوگرد در سولفات ها - ۰/۰۴ درصد S

* گوگرد در سولفایدها - ۴/۶۹ درصد S

* فسفر - ۰/۰۵ درصد P

از سوی دیگر برای تامین انرژی کارخانجات ذوب آهن می توان از چند معدن ذغال سنگ در شمال بامیان مثل معدن ذغال سنگ دره صوف و یکاولنگ استفاده نمود. ذغال سنگ با کیفیت در شهرستان سیغان و شهرستان کهمرد ولایت بامیان در منطقه ای به وسعت حدود ۸۰ تا ۱۰۰ کیلومتر موجود می باشد.

معدن آهن سیاه دره

معدن آهن سیاه دره بعد از معدن آهن حاجی گک، دومین معدن بزرگ آهن در افغانستان به حساب می آید. این معدن در ۲۲ کیلومتری ولایت بامیان در شهرستان یکاولنگ این ولایت قرار دارد. ارزیابی های صورت گرفته در این معدن نشان می دهد که میلیاردها تن آهن و زغال سنگ در این معدن وجود دارد و حتی احتمال می رود که ذخایر آن بیشتر از معدن حاجیگک باشد. در ترکیب سنگ آهن معدن سیاه دره ۶۲ درصد آهن وجود دارد، و برآورد شده که منطقه اصلی این معدن ۳۰ کیلومتر را در بر می گیرد.

به گفته وزارت معادن و پترولیم، در معدن سیاه دره یکاولنگ عناصر شیمیایی وجود دارند که می تواند در ساخت فولاد با کیفیت از آن استفاده صورت گیرد. وزارت معادن و پترولیم سال ۱۴۰۳ اعلام کرده بود که در آینده های نزدیک این معدن را به مزایده خواهند سپرد.

معدن آهن خاکریز قندهار

این معدن در ۱۰۰ کیلومتری شمال شهر قندهار در شهرستان خاکریز قندهار موقعیت دارد. تحقیقات صورت گرفته در این معدن نشان می‌دهد که ظرفیت این معدن بیش از ۳ میلیون تن آهن برآورد شده است. درصد آهن در سنگ‌های این معدن ۶۱/۴ در صد و متباقی مس و فلزات دیگر است که تا هنوز به طور مشخص شناسایی نشده است.

معدن آهن سیاه جر

این معدن در ولایت بدخشان قرار دارد که اجسام معدنی آن شکل طبقه‌ای داشته و دارای ترکیب هماتیت و مگنیتیتی می‌باشد. این معدن از نظر ظرفیت و کیفیت مواد معدنی، یکی از گزینه‌های مناسب برای توسعه صنعت فولاد افغانستان محسوب می‌شود. ضخامت اجسام معدنی ۲ الی ۳/۵ متر و طول آن تا ۱۵۰ متر می‌رسد. ذخایر آهن در این معدن بین ۴۰ تا ۴۵ میلیون تن پیش بینی شده است.

معدن آهن فرماخ

این معدن نیز در ولایت بدخشان موقعیت دارد که ضخامت اجسام معدنی آن ۲-۳۵ متر، و طول آن تا ۱۰۰۰ متر بوده و تا عمق ۳۵۰ متر مشاهده گردیده شده است. ذخایر آهن در این معدن تا ۳۵ میلیون تن پیش بینی شده است.

معدن آهن زیرک

این معدن در ولایت بغلان قرار دارد که در آن ماده مجزای معدنی هماتیت - مگنیتیتی با ضخامت ۱۲-۷۵ متر، طول ۹۰-۴۵۰ متر شناسایی شده است. ذخایر آهن در این معدن به ۲۰ میلیون تن پیش بینی شده است. اما در نزدیکی این معدن در مقیاس ۵۰۰۰۰ کیلومتر مربع تکه سنگ‌های معدنی وجود دارند که به اساس آن می‌تواند ذخایر معدن مذکور را به میزان قابل ملاحظه ای افزایش دهد.

معدن آهن خیش

این معدن در ولایت بامیان قرار دارد، در منطقه معدن اجسام معدنی به ضخامت ۱۰ - ۲۰۰ متر، طول ۳۰۰ - ۱۳۰۰ متر تثبیت گردیده است. خلوص آهن در سنگ های معدنی ۴۸ - ۶۲/۹ درصد، اکساید تیتالیم ۰/۵ - ۰/۱ درصد، مگنیزیم ۳/۱ درصد، باریم ۱/۵ درصد، فسفر پنتا اکسید (P2O5) ۰/۲۸ درصد، کوبالت ۰/۱۹ درصد، گوگرد ۰/۰۳ - ۲/۹۲ درصد می باشد. ذخایر پیش بینی شده معدن ۱۱۷ میلیون تن می باشد.

معادن آهن غوریان هرات که در ادامه بشکل جداگانه روی آن صحبت خواهد شد.

برخی از معادن آهن افغانستان، در مقیاس کم و یا زیاد به صورت فهرست وار به شرح زیر است:

آهن حاجی گک بامیان	آهن ارغنداب	آهن سرخ کوتل هرات
آهن بهارک بدخشان	آهن گلستان فراه	آهن کوه جبل السراج
آهن ده سبز کوه خاک لمبه	آهن کوتل خاواک پنجشیر	آهن قول منار
آهن کوه قلعه خواجه صاحب	آهن کوه شاخ برتنی	آهن لولنج غوربند
آهن دره میاداد	آهن رخنه پنجشیر	آهن کوه دشت لوگر
آهن کوه قمچین باف میدان	آهن کوه قمچین باف میدان	آهن دره پنجشیر
آهن کوه اله بله	آهن پارند در بازارک پنجشیر	آهن کرم جدران
آهن کوه شاقول و شیرداغ	آهن سیاه تپه و فراخلوم بهسود	آهن زرد شنوار
آهن کوه شاه مسعود قندهار	آهن کوه بچه کرخ هرات	آهن سیاه مشرقی

لازم بذکر است معدن آهن دامنه کوه پغمان کابل در بالای حصه کوتی، معادن آهن در منطقه کوه دراش شهرستان حصه دوم بهسود ولایت میدان وردک و همچنان معدن آهن در منطقه منگسک این ولایت وجود دارد. همچنین معدن آهنی در ۹ کیلومتری شهر جبل السراج نیز تثبیت شده است.

در اکثر معادن فوق تحقیقات ابتدائی صورت گرفته اما تا هنوز مقدار آن دقیق تثبیت نگردیده است. البته استخراج بعضی از این معادن توجیه اقتصادی ندارند.

فرصت‌ها و چالش‌های بهره‌برداری از معادن سنگ آهن افغانستان

معادن غنی سنگ آهن می‌توانند زمینه‌ساز توسعه صنعت فولاد در افغانستان شوند. با راه‌اندازی کارخانه‌های فولاد سازی، افغانستان می‌تواند از یک واردکننده فولاد به تولیدکننده و حتی صادرکننده این محصول تبدیل شود.

کشورهایی مانند چین، هند، ج.ا.ایران و ترکیه در سال‌های اخیر علاقه زیادی به سرمایه‌گذاری در معادن افغانستان نشان داده‌اند. به ویژه معدن حاجی‌گک که یکی از پروژه‌های کلیدی بوده و سرمایه‌گذاران خارجی برای توسعه آن ابراز تمایل کرده‌اند.

مشکلات و چالش‌ها

کمبود زیرساخت‌های حمل و نقل و انرژی

یکی از بزرگ‌ترین مشکلات معادن سنگ آهن افغانستان، نبود جاده‌های مناسب، راه آهن و تأمین پایدار انرژی است. حمل مواد معدنی از معادن به کارخانه‌های فرآوری یا بنادر صادراتی، هزینه‌های بالایی را به سرمایه‌گذاران تحمیل می‌کند.

ناپایداری امنیتی و ثبات سیاسی

با وجود تلاش‌های اخیر برای بهبود امنیت و حفظ ثبات در افغانستان، عدم به رسمیت شناختن هیأت حاکمه سرپرستی طالبان از سوی جامعه جهانی و انزوای این کشور مشکلاتی را برای سرمایه‌گذاری‌های داخلی و بین‌المللی بوجود آورده است.

آینده معادن سنگ آهن افغانستان

اگر افغانستان بتواند زیرساخت‌های لازم را فراهم نموده و امنیت سرمایه‌گذاری را تضمین کند، این کشور می‌تواند به یکی از بازیگران مهم بازار سنگ آهن و فولاد در منطقه تبدیل شود.

جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی، احداث کارخانه‌های فرآوری، توسعه شبکه‌های حمل و نقل، کلید عبور از موانع فعلی و بهره‌برداری از این ثروت طبیعی خواهد بود.

معادن سنگ آهن افغانستان، با ذخایر غنی و کیفیت بالا، پتانسیل قابل‌توجهی برای توسعه اقتصادی این کشور دارند. اما بدون سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها، بهبود امنیت و ایجاد سیاست‌های حمایتی، این پتانسیل ممکن است همچنان دست نخورده باقی بماند. تصمیم‌گیری‌های دولت و جذب سرمایه‌گذاری‌های جدید، تعیین‌کننده آینده این صنعت در افغانستان خواهد بود.

بر اساس آمار وزارت صنعت و تجارت هیات حاکمه سرپرستی طالبان، افغانستان در زمینه تولید آهن‌آلات به خودکفایی رسیده است. در همین حال وزارت صنعت و تجارت می‌گوید که در سال ۱۴۰۳ در حدود ۶۰ هزار تن میلگرد به کشور پاکستان صادر گردیده است.

آخندزاده عبدالسلام جواد سخنگوی وزارت صنعت و تجارت می‌گوید: افغانستان با کشور های منطقه در داد و ستد است، در سال گذشته صادرات ۶۰ هزار تن میلگرد به کشور پاکستان صورت گرفته و در سال جاری نیز قرار داد صادرات ۱۵۰ هزار تن میلگرد را با کشور ترکمنستان را داریم.

عبدالنصیر رشتیا، رئیس اجرایی اتحادیه کارخانه‌های ذوب آهن افغانستان، می‌گوید: میزان تولید در کارخانه‌های ذوب آهن نسبت به ۱/۵ سال گذشته افزایش یافته است. هم‌اکنون افغانستان در تولید میلگرد آهن نبشی، تیر آهن و برخی اقلام دیگر به خودکفایی رسیده است.

مسئولین اتحادیه می‌افزاید، اکنون کارخانه‌های ذوب آهن مواد خام مورد نیاز شان را طریق از واردات شمش و ضایعات آهن کهنه و فرسوده از بازار داخلی تهیه می‌کنند و به همین دلیل، بهای آهن‌آلات در داخل کشور نسبت به کشورهای همسایه و بازار جهانی کمتر است.

اکنون بهای فی تن ضایعات آهن در بازارهای داخلی و بازار آزاد، حدوداً ۴۰۰ دلار بوده و در حدود ۳۰۰ دلار هزینه داشته تا به محصول نهایی تبدیل گردیده و به بازار عرضه شود. به همین دلیل، قیمت استاندارد، با توجه به نوسان در قیمت مواد خام و تقاضای بازار تعیین شده و متغیر می‌باشد.

به گفته مسئولان اتحادیه ذوب آهن افغانستان این مواد (ضایعات آهن) ممکن تا دو سال آینده تمام شود. بنابراین نیاز است که امارت اسلامی یکی از معادن را به شکل اختصاصی در اختیار صنعت فولاد افغانستان قرار دهد و قرار است در سال ۱۴۰۴، روند صادرات آهن‌آلات از جمله

به آسیای میانه آغاز شود. آخوندزاده عبدالسلام جواد، سخنگوی وزارت صنعت و تجارت، می‌گوید: بخش ذوب آهن، در افغانستان رشد چشمگیر داشته و کیفیت آهن‌آلات تولید شده نیز افزایش یافته است.

طبق گفته‌های مسئولین وزارت صنعت و تجارت هیات حاکمه سرپرستی طالبان: در دولت گذشته، بیشتر آهن‌آلات به افغانستان وارد و آهن قراضه یا ضایعات آهن به بیرون از افغانستان قاچاق می‌شد. مرز اسپین بولدک در جنوب و مرز «غلام‌خان» در جنوب شرق افغانستان، مهمترین مسیرهای قاچاق انواع ضایعات آهن به پاکستان بودند.

در همین حال، مسئولان در وزارت صنعت و تجارت هیات حاکمه سرپرستی طالبان، یکی از دلایل رشد بخش ذوب آهن را مسدود شدن دروازه‌های افغانستان به روی واردات آهن‌آلات و جلوگیری از قاچاق آن به بیرون از افغانستان عنوان نموده و می‌گویند، امارت اسلامی طی سال‌های گذشته به هدف توسعه صنعتی و تولیدی، صادرات ضایعات انواع آهن‌آلات را ممنوع نموده است. سخنگوی وزارت صنعت و تجارت، می‌گوید: در حکومت پیشین آهن‌آلات مورد نیاز را از کشورهای دیگر وارد می‌کردیم و آهن‌آلات فراوانی که داخل کشور بود، به کشورهای همسایه منتقل می‌گردید.

هم‌زمان، مسئولان در اتحادیه کارخانه‌های ذوب آهن افغانستان، می‌گویند: که هم اکنون ۴۲ کارخانه ذوب آهن در سراسر کشور وجود دارد که از این میان، ۱۴ کارخانه آن در کابل فعالیت داشته و در این کارخانه‌ها انواع تیر آهن، آهن نبشی، میلگرد و غیره تولید می‌گردد. به گفته مسئولان این اتحادیه، بیش از ۵۰۰ میلیون دلار در بخش ذوب آهن در افغانستان سرمایه‌گذاری شده و هر کارخانه، روزانه قادر به تولید ۴۰ تن انواع آهن‌آلات می‌باشد. به گفته مسئولین وزارت صنعت و تجارت در گذشته واردات انواع آهن‌آلات جز ۲۰ قلم کالای برتر وارداتی افغانستان بوده است، اما اکنون با افزایش تولیدات داخلی افغانستان در این زمینه به خودکفایی رسیده است.

صنعت ساختمان سازی از مهمترین بخش‌های کارآفرینی در افغانستان است و این صنعت پیش از این به تولیدات داخلی و واردات آهن از ج.ا.ایران، پاکستان و کشورهای آسیای میانه وابسته بود. به گفته مسئولین اتحادیه کارخانه‌های ذوب آهن افغانستان، با رشد بخش آهن‌آلات، هزاران نفر

به گونه مستقیم و غیر مستقیم در بخش سرگرم کار اند. «در این بخش بیش از ۲۰ هزار تن به گونه مستقیم و هزاران تن دیگر به گونه غیرمستقیم فعالیت می نمایند».

از سویی دیگر، مسئولان اتاق صنایع و معادن افغانستان، نیز تأکید می کنند که صنعت ذوب آهن با تولید آهن آلات استاندارد در دو سال گذشته رشد بی پیشینه ای داشته است و می تواند با آهن آلات کشورهای همسایه و جهان رقابت کند. شیرباز کمین زاده، رئیس اتاق صنایع و معادن افغانستان، می گوید: «آهن آلات تولید شده در داخل کشور استاندارد بوده و هم پاسخگوی نیاز داخلی و هم از نظر کمی و کیفی برای رقابت با کشورهای همسایه آماده است».

در حالی که خودکفایی افغانستان در بخش تولید آهن آلات، می تواند یک دست آورد باشد و امیدواری های زیادی را برای رشد اقتصادی و سرمایه گذاری در این بخش ایجاد نماید؛ اما نبود برق، پایین بودن تعرفه های گمرکی، محدودیت های بانکی و کمبود مواد خام در درازمدت، از مهمترین چالش هایی دانسته می شود که به گفته کارخانه داران ذوب آهن، در صورت رسیدگی نشدن به آن می تواند این صنعت را زمین گیر کند.

برخی از کارخانه داران و فعالین صنعت ذوب آهن افغانستان با نگرانی در این خصوص می افزایند، با کمبود ضایعات آهن در بازار داخلی، واردات شمش از خارج از افغانستان بالخصوص ج.ا.ایران افزایش یافته است و در حال حاضر توسعه و رشد این صنعت به واردات شمش از خارج افغانستان متکی می باشد. عبدالنصیر رشتیا می گوید: برای کارخانجات ما در درازمدت، در اختیارداشتن مواد خام یک نیاز مهم است. و چون بهای مواد خام نیز در حال افزایش است. به همین دلیل، امارت اسلامی باید یکی از معادن آهن را در اختیار کارخانه های ذوب آهن قرار دهد.

صادرات انواع آهن آلات از ج.ا.ایران به افغانستان سال ۱۴۰۳ (هزار دلار)

#	کد تعرفه	شرح کالا	ارزش	وزن به تن	سهم از کل (درصد)
۳	۷۲۰۶۱۰۰۰	شمش از آهن و فولاد غیر ممزوج، که در جای دیگر ذکر نشده.	۱۹۲,۱۴۸	۴۲۰,۷۴۳	۸
۱۳	۷۲۰۸۳۹۰۰	محصولات از آهن یا فولاد غیر ممزوج تخت و گرم نوردشده به شکل طومار با پهنای mm3 یا کمتر به ضخامت کمتر از mm۶۰۰	۲۰,۹۱۹	۳۶,۲۲۲	۰/۸

از سوی دیگر، مسئولان در اداره ملی نورم و استاندارد افغانستان، هم چنان می‌گویند: امیدواری‌های زیادی برای رشد بخش ذوب آهن افغانستان وجود دارد و این اداره، به هدف رشد روز افزون و استاندارد سازی، تولیدات این صنعت را زیر نظر دارد.

عاشق‌الله وزیر، سخنگوی این اداره، می‌گوید: ما تلاش داریم از تولیدات داخلی افغانستان نظارت و ارزیابی داشته باشیم و این محصولات را معیاری سازیم تا در بازارهای جهانی جایگاه خوبی داشته باشد. امیدواریم که بخش ذوب آهن، رشد داشته باشد و کارخانه‌های ذوب آهن افغانستان، در درجه‌هایی که از سوی کشورها به عنوان معیار و کیفیت تعیین می‌شود، جایگاه خوبی داشته باشد.

گفتنی است که در سال‌های گذشته، واردات آهن‌آلات به شکل بی رویه از سایر کشورها سبب شده که میزان علاقه‌مندی سرمایه‌گذاران در این بخش کم رنگ شود. داده‌های وزارت صنعت و تجارت، نشان می‌دهد که ارزش واردات آهن‌آلات در دوره جمهوری (قبل از سقوط کابل) به بیش از ۵۰۰ میلیون دلار در سال می‌رسید که بیشتر از آسیای میانه و ج.ا.ایران وارد افغانستان می‌شد؛ اما به دلیل فساد گسترده در گمرک‌ها، نبود داده‌های مشخص و وارد شدن آهن‌آلات به طور قاچاق، میزان دقیق واردات آهن‌آلات روشن نیست. با این حال، سرمایه‌گذاران در بخش تولید آهن‌آلات خواهان پشتیبانی و ایجاد بازار مناسب در این بخش اند.

معدن‌کاری فراسرزیمینی و توسعه فناوری

معدن‌کاری فراسرزیمینی به معنای سرمایه‌گذاری و فعالیت در معادن کشورهای دیگر است که سال‌هاست کشورهای پیشرو در جهان به آن توجه کرده‌اند، این روش به کشورها امکان می‌دهد تا از منابع معدنی کشورهای دیگر بهره‌برداری و نیازهای داخلی خود را تأمین کنند.

جمهوری اسلامی ایران می‌تواند به دنبال سرمایه‌گذاری در معادن سایر کشورها و بالخصوص افغانستان باشد. این اقدام می‌تواند کمبود مواد اولیه برای صنایع فولاد و سایر صنایع معدنی را جبران نماید. همچنین، معدن‌کاری فراسرزیمینی راهی برای انتقال فناوری، استفاده از تجربیات اکتشافی و فرآوری در کشورهای هدف است که بیشتر از نظر فناوری معدنی از ج.ا.ایران عقب تر هستند.

کشور افغانستان، می تواند یکی از مهمترین مقاصد ج.ا.ایران برای معدن کاری فراسرزمینی باشد. ج.ا.ایران بدلیل فاصله کم و هم مرز بودن با افغانستان می تواند با بهره گیری از نیروی متخصص و فناوری های بومی خود، ماشین آلات و تجهیزات خود را منتقل نموده و در این بخش سرمایه گذاری نماید. به علاوه، توسعه زیرساخت های حمل و نقل مانند خطوط راه آهن، نقش مهمی در تسهیل این فعالیت ها دارد. مزایای معدن کاری فراسرزمینی:

- تأمین مواد اولیه مورد نیاز صنایع داخلی و کاهش وابستگی به واردات مستقیم.
- انتقال فناوری و دانش فنی به کشورهای هدف و ارتقای سطح همکاری های علمی و صنعتی.
- ایجاد فرصت های شغلی و افزایش درآمدهای ارزی از طریق صادرات محصولات فرآوری شده.
- استفاده بهینه از نیروی متخصص داخلی و جلوگیری از مهاجرت آنها با فراهم کردن فرصت های کاری در سطح بین المللی.

چالش های معدن کاری فراسرزمینی:

- نیاز به حمایت و سیاست گذاری حاکمیتی قوی برای تضمین موفقیت طرح ها.
 - بررسی دقیق زیرساخت ها و هزینه های استخراج و فرآوری در کشورهای مقصد.
 - رقابت با شرکت های بین المللی دیگر که در معادن کشورهای هدف فعالیت می کنند.
 - مسائل حقوقی، سیاسی و امنیتی مرتبط با فعالیت های معدنی در کشورهای دیگر.
- ج.ا.ایران می تواند در معادن فراسرزمینی افغانستان، که ظرفیت های بکر و متنوعی دارد و شامل مواد معدنی مانند: آهن، مس، سرب، روی، زغال سنگ و تالک است، سرمایه گذاری نماید.

نتیجه گیری:

معدن کاری فراسرزمینی فرصتی راهبردی برای ج.ا.ایران به منظور تأمین مواد اولیه، انتقال فناوری و توسعه اقتصادی است. با توجه به تجربیات و ظرفیت های معدنی ج.ا.ایران، این حوزه می تواند به یکی از محورهای مهم توسعه بخش معدن و صنایع معدنی ج.ا.ایران تبدیل شود، البته نیازمند عزم و حمایت همه جانبه دولت و بخش خصوصی است.

لازم به ذکر است طی چند سال اخیر جناب آقای روستایی رایزن محترم بازرگانی ج.ا.ایران در افغانستان به عنوان دیده بان تجاری و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران در این کشور سعی داشته اند موانع موجود بر سر راه رشد و توسعه اقتصادی میان دو کشور را در تمام زمینه ها، بالخصوص بخش معادن برداشته و زمینه شکل گیری سرمایه گذاری های مشترک و مصنوع را فراهم نمایند.

در این خصوص می توان به راهنمایی، همکاری و حمایت ایشان از شرکت همگرایان غرب در قرارداد آهن پشتون زرغون ولایت هرات به ارزش ۱۴۰ میلیون و ۱۰۵ هزار دلار اشاره نمود. «طبق این قرارداد ۲۰ درصد سود این معدن به وزارت معادن و پترولیم و ۸۰ درصد آن به شرکت مذکور خواهد رسید» (دیماه ۱۴۰۲).

همچنین افتتاح دفتر سازمان نظام مهندسی معدن ج.ا.ایران در افغانستان در اردیبهشت ماه سال ۱۴۰۳ از دیگر اقداماتی بود که توسط جناب آقای روستایی رایزن محترم بازرگانی ج.ا.ایران در افغانستان به منظور رشد و توسعه فعالیت های مرتبط با استخراج معادن و سرمایه گذاری های مشترک صورت گرفت.

مرور و بررسی اجمالی بر معدن آهن غوریان و اهمیت آن

بلاک های (بلوک) چهارگانه معدن آهن غوریان.

این معدن که ۹۵۰ کیلومتر مربع مساحت دارد و ارزش مجموعی آن پنج میلیارد و ۵۷۰ میلیون دلار برآورد شده، قرارداد استخراج آن در ۹ شهریور ۱۴۰۲ با دو شرکت از جمهوری اسلامی ایران و استخراج یک بلاک آن با یک شرکت ترکیه ای و یک شرکت انگلیسی امضاء شده است.

در سال ۱۴۰۲ وزارت معادن و پترولیم با هدایت کمیسیون اقتصادی هیات حاکمه سرپرستی طالبان استخراج چهار بلاک معدن آهن شهرستان غوریان ولایت هرات را به مناقصه گذاشته بود، که در آن ده ها شرکت داخلی و خارجی اشتراک نموده بودند. بعد از انجام روند مناقصه اسامی شرکت های برنده شده استخراج و پروسس چهار بلاک معدن آهن غوریان به شرح زیر عنوان گردید:

- ۱- شرکت وطن درخشان که ۷۰ درصد سهامدار آن شرکت سازه های صنعتی آذران می باشد، با اخذ امتیاز ۶۴/۶ برنده بلاک اول معدن آهن شهرستان غوریان گردید.
 - ۲- شرکت ساحل شرق میانه که شرکت های دره نور افغانستانی و ایپکول ترکیه هر کدام ۱۵ درصد سهامدار آن می باشند با اخذ امتیاز ۶۱ برنده بلاک دوم معدن آهن شهرستان غوریان شناخته شد.
 - ۳- شرکت ملی شمش که شرکت های GBM و AD Resources انگلیسی که در آن ۳۵ درصد سهم دارند با اخذ امتیاز ۶۸/۵ برنده بلاک سوم معدن آهن شهرستان غوریان می باشد.
 - ۴- شرکت باختر فولاد که شرکت های احیای سپاهان و پارسیان ج.ا.ایران در آن ۴۹ درصد سهامدار می باشد، با اخذ امتیاز ۶۰/۵ برنده بلاک چهارم معدن آهن شهرستان غوریان شناخته شد. طی این مناقصه ها سهم بیشتر را طرف های افغان به خود اختصاص داده بودند، که مشترکاً با شرکت های خارجی روند استخراج و پروسس بلاک های مذکور را به شکل فنی و اصولی در داخل افغانستان انجام می دهند.
- طبق گفته های مسئولان وزارت معادن و پترو لیم، پروسس این معادن و سایر امور آن در داخل افغانستان صورت می گیرد و برای هزاران نفر زمینه کار فراهم می شود.
- بر بنیاد اطلاعات وزارت معادن و پترو لیم، معدن آهن غوریان هرات چهار بلاک دارد که هر بلاک آن ۲۵۰ کیلومتر را در بر می گیرد. معدن آهن غوریان ولایت هرات بیش از ۱ میلیارد و ۸۰۰ تن آهن دارد که با استخراج آن در کنار افزایش عواید حکومت، زمینه کار به مردم نیز فراهم خواهد شد، که این خود در رشد و توسعه اقتصادی کشور از اهمیت خاصی برخوردار است.
- از سوی دیگر، دفتر رسانه ای معاونت اقتصادی ریاست الوزراء در مرداد ماه ۱۴۰۲ اعلام کرد، شرکت باختر فولاد که ۴۹ درصد سهام آن متعلق به شرکت های احیاء سپاهان و پارسیان جمهوری اسلامی ایران می باشد، برنده استخراج بلوک چهارم معدن آهن شهرستان غوریان هرات شده است.
- در اعلامیه ریاست الوزراء آمده است همچنین شرکت وطن درخشان از ج.ا.ایران که زیر نظر شرکت سازه های صنعتی آذران، فعالیت دارد برنده بلوک اول معدن آهن غوریان شده است. بدین ترتیب ۲ شرکت از ج.ا.ایران برنده استخراج معدن آهن غوریان هرات شدند.

نتیجه گیری و ملاحظات:

- مسلم است نقش معادن و صنایع معدنی در اقتصاد کشور های جهان منحصر به مشارکت در افزایش تولید ناخالص داخلی و رشد اقتصادی نمی گردد، بلکه سهم معناداری نیز در ایجاد فرصت های شغلی و کاهش فقر در کشور ها را دارا است. معدن و صنایع معدنی، یکی از محرک های مهم در اقتصاد جهانی بوده و دارای جایگاه اولیه در زنجیره تأمین منابع مورد نیاز بسیاری از صنایع می باشد.

- معادن می توانند یکی از کلید های اصلی برای دستیابی به آینده امید بخش باشند. نقش معدن و صنایع معدنی در اقتصاد کشور ها می تواند در تأمین اهداف توسعه پایدار جهان نیز کمک نماید. اگر چه توسعه مواد معدنی عامل مهمی برای رشد اقتصادی است، اما اگر با برنامه ریزی دقیق و مدون انجام شود، می تواند عامل توسعه دهنده رشد اجتماعی در کشور های در حال توسعه نیز باشد. - با در نظر داشت این ارزش های مهم مسئولان هیات حاکمه سرپرستی طالبان تلاش دارند تا با استخراج معادن و سایر منابع طبیعی افغانستان به این هدف رسیده و در این خصوص اقداماتی عملی داشته اند. چنانچه با قرارداد چهار معدن آهن غوریان هرات، یک قدم دیگر به سوی هدف خودکفایی اقتصادی و به خصوص خودکفایی در زمینه واردات آهن آلات و ذوب آهن برداشته اند.

- اگر چه بر خلاف ادعاها، واردات برخی از انواع آهن آلات به افغانستان جریان دارد اما رشد و توسعه صنعت ذوب آهن در افغانستان به چنان سرعتی در حال پیشرفت است که در آینده خیلی نزدیک این کشور می تواند خود به صادر کننده آهن آلات تبدیل گردد.

منابع و مواخذ:

- وزارت معادن و پترولیوم افغانستان.
- وزارت صنعت و تجارت افغانستان.
- اداره ملی احصائیه و معلومات (اداره ملی آمار) افغانستان .
- اتاق تجارت و سرمایه گذاری افغانستان.
- اتاق صنایع و معادن افغانستان.
- اتحادیه شرکتهای ذوب آهن افغانستان.